

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

2026-YIL / IYUL / 7-SON,
I-QISM

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 2026-yil, iyul.
I-qism*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukirimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

MHXS (IFRS) ASOSIDA MOLIVAVIY HISOBOT TUZISHNING KORXONA RENTABELLIGI VA TO'LOVGA QOBILIYATLILIGINI TAHLIL QILISHDAGI O'RNI.....	12
Urakova Maxsad Xakimovna	
QAYTA TIKLANMAYDIGAN RESURLARDAN SAMARALI FOYDALANISHDA MOLIVAVIY TEXNOLOGIYALARNING O'RNI.....	18
Yusupova Jamila Karamatdinovna	
COMPARATIVE ANALYSIS OF DIGITAL FINANCIAL TECHNOLOGIES FOR CREDIT RISK PREDICTION AND MANAGEMENT IN COMMERCIAL BANKS BASED ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND BIG DATA ANALYTICS.....	21
Kholdorov Sardor Umarovich	
O'ZBEKISTONDA AGROINVESTITSIYALARNI MOLIVALASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	28
Yusupov Komaliddin Baxtiyor o'g'li	
O'ZBEKISTONDA NOGIRONLIGI BO'LGAN SHAXSLAR UCHUN ICHKI TURISTIK MAHSULOTLAR TAHLILI.....	33
Zoxidov Firuz Faxritdinovich	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯМИ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ НА ОСНОВЕ ИННОВАЦИОННОГО ПОДХОДА.....	38
Эргашбаева Нилуфар Мухаммадсайфуллаевна	
MUSTAQIL TURISTLAR OQIMINI OSHIRISHDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBA VA UNI O'ZBEKISTON SHAROITIGA MOSLASHTIRISH IMKONIYATLARI.....	42
Muzaffarov Akmal Axmadovich	
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА И ЧАТ-БОТОВ В СИСТЕМЕ РЕГУЛИРОВАНИЯ ТРУДОВЫХ ОТНОШЕНИЙ	49
Ирматова Азиза Бахрамовна	
OROL BO'YI MINTAQASIDA YASHIL IQTISODIYOT ASOSIDA AGROTURIZMNI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI (QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA)	56
Akramova Feruza	
RECENT MEDICAL TOURISM RESEARCH IN THE WEB OF SCIENCE CORE COLLECTION	68
Hao Xiaohui	
HARBIY XIZMATCHILARNI KIYIM-KECHAK BILAN TA'MINLASHDA ILG'OR XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASIDAN O'ZBEKISTONDA FOYDALANISH ISTIQBOLLARI	76
Omonov Usmonqul Raxmonqul o'g'li	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA OSHIRISHNING ZAMONAVIY IQTISODIY MEXANIZMLARI	83
Inobatov Abror Boshlarovich	
КОММУНАЛЬНАЯ ИНФРАСТРУКТУРА И МЛАДЕНЧЕСКАЯ СМЕРТНОСТЬ: ЭМПИРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПО РЕГИОНАМ УЗБЕКИСТАНА ЗА 2012–2024 ГОДЫ.....	92
Мамбетсапаев Курбанияз Айниязович	
АНАЛИЗ ФАКТОРОВ ФОРМИРОВАНИЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЙ СТРОИТЕЛЬНОЙ ОТРАСЛИ	97
Ташмухамедова Карима Саматовна	
СУТЬ УПРАВЛЕНИЯ СТРАТЕГИЕЙ ПРЕДПРИЯТИЯ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ	104
Тарават Абдул Салам	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA ASOSIY KAPITALGA KIRITILGAN INVESTITSIYALAR MANBALARI RIVOJLANISHINING MINTAQAVIY XUSUSIYATLARI.....	112
Ibadullayev Dilshad Ibragimovich	

BARQAROR SHAHARSOZLIKNI TA'MINLASHDA TRANSPORT INFRATUZILMASINING EKOLOGIK VA IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	117
Permatov Ilxomjon Juraboyevich	
O'ZBEKISTONDA BARQAROR SHAHARSOZLIKNI HUQUQIY ASOSLARINI RIVOJLANTIRISH	121
Inoyatova Gulnoz Kadamovna	
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA EKOLOGIK OMILLARNING BINOLAR YEMIRILISHIGA TA'SIRINI KOMPLEKS BAHOLASH VA ULARNI KAMAYTIRISH USULLARI (TOSHKENT SHAHRI MISOLIDA).....	125
Turabova Shodiya Anvarjon qizi	
MHXSDA TUSHUM VA MOLIVAVIY INSTRUMENTLAR BO'YICHA PUL MABLAG'LARI OQIMINI HISOBGA OLISH	132
Eshonqulov Akmal Qudratovich	
BOJXONA IMTIYOZLARINING DAVLAT BYUDJETI DAROMADLARIGA TA'SIRINI BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	138
Latipov Jahongir Shavkatovich	
O'ZBEKISTONDA XUSUSIY TA'LIM TIZIMIDA KADRLAR NOMUTANOSIBLIGI TENDENSIYALARI	144
Raxmatxo'jayev Axrolxo'ja Akmal o'g'li	
EKOLOGIK TA'LIM-TARBIYA JARAYONIDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR VA INNOVATSION USULLARNING SAMARADORLIGI.....	150
Usmanova Gulida Valiyevna	
BUXORO VILOYATIDAGI KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARI TARMOQLARARO IQTISODIY SAMADORLIGI EKONOMETRIK TAHLILI	156
Nazarov Nazar G'ulom o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KO'CHMAS MULK BOZORIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	163
Sadikova Dildora Abdulla qizi	
MAHALLALARDA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH EKOTIZIMINING FUNKSIONAL BOG'LIQLIGI.....	167
Tuxtasinov Zafarjon Odiljonovich	
СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫМИ ФИНАНСОВЫМИ ОПЕРАЦИЯМИ	172
Исмоилова Жасмина Ильхом кизи	
SANOAT KLASSTERLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING INNOVATSION FAOLIYATGA TA'SIRI	178
Mamadaliyev Anazxon Ziyodillayevich	
XIZMATLAR SOHASIDA KICHIK BIZNES KORXONALARINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNING SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI	183
Ulmasova Oygul Baxtiyorovna	
BIOLOGIK RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISHDA INNOVATSION BOSHQARUV USULLARI.....	188
Babadjanov Akmal Shuxratovich	
ZAMONAVIY JAMIYATDA AHOLINING EKOLOGIK MADANIYATINI YUKSALTIRISH MEXANIZMLARI.....	193
Xudoyberdiyev Norbek Komiljon o'g'li	
O'ZBEKISTON KONTEKSTI: IQLIM O'ZGARISHI, OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGI VA MOSLASHTIRISH SIYOSATLARI	198
Haydarov Ibrohimxon Abbosxon o'g'li	
TOVAR YETKAZIB BERISH ZANJIRI VA BOJXONA NAZORATINI BOSHQARISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	202
Kilichov Nazar Bafoevich	

TA'LIM XIZMATLARI VA ULARNI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI	208
Yusupova I.R.	
OROLBO'YI HUDUDLARINING IJTIMOIIQTISODIY SALOHİYATINI KOMPLEKS BAHOLASH VA USTUVOR RIVOJLANISH YO'NALISHLARI	212
Dosnazarov Kallibek Kalbayevich	
ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ ПРЕДПРИЯТИЙ НА ФОРМИРОВАНИЕ ДОХОДОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТА	222
Айтмуратов Кутлымурат Жалгасович	
DAVLAT ISHTIROKIDAGI KORXONALAR UCHUN KORPORATIV BOSHQARUV BO'YICHA IQTISODIY HAMKORLIK VA TARAQQIYOT TASHKILOTI (IHTT)NING YETAKCHI TAMOYILLARINI O'ZBEKISTON AMALIYOTIGA JORIY ETISH YO'NALISHLARI	227
Jumadullayeva Durdona Shuxrat qizi	
TURIZM SOHASIDA KLASTERNI SHAKLLANTIRISH ASOSIDA AHOLI BANDLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI.....	233
Abdurayimov O'ktam Abdug'ani o'g'li	
EKOLOGIYAGA OID HUQUQBUZARLIKLAR TARKIBI	240
Majidova Shaxnoza Rustam qizi	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKINI BOSHQARISH VA MUAMMOLI KREDITLAR MUAMMOSI: TAHLIL VA YECHIMLAR.....	244
Qurbonov Ilhom Jumaqulovich	
AGROTADBIRKORLIKDA OMILLAR SARFI ASOSIDA QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRISH HAJMINING OSHISHIGA TA'SIRINI HUDUDIY BAHOLASH.....	248
Qurbonov Alisher Boboqulovich	
ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL PROBLEMS IN THE IMPLEMENTATION OF INTERNAL STANDARDS IN AUDIT FIRMS OF UZBEKISTAN AND THEIR IMPACT ON THE QUALITY OF AUDIT SERVICES	256
Kamola Bobonarova	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONA MENEJMENTIDA AXBOROT TEKNOLOGIYALARINING NAZARIY ASOSLARI.....	262
Zohidov Jamshid Botirxonovich	
SOLIQ QARZDORLIGINI UNDIRISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHDA XALQARO TAJIRIBA VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI.....	267
Hakimov Ulug'bek Furqat o'g'li	
NAMANGAN VILOYATIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATI VA MAHALLIYLASHTIRISH JARAYONLARINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI.....	272
Mirzabaev Xusniddin Muxamadjonovich	
MILLIY HUNARMANDCHILIK SOHASINI HUDUDIY RIVOJLANTIRISHNING INTEGRAL BOSHQARUV MODELI VA UNI BAHOLASH	279
Yaxshiliqov Sardor Rustam o'g'li	
O'ZBEKISTONDA SOLIQ SIYOSATINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: EKONOMETRIK TAHLIL.....	288
H.S. Bobojonov	
OLIY TA'LIM TIZIMIGA XORIJIY INVESTITSİYALAR JALB QILISHNING USLUBIY ASOSLARI.....	294
Mamanazarov A.A.	
OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISH SALOHİYATINI BOSHQARISH VA ISHLAB CHIQRISH XAVFSIZLIGI TA'MINLASHNING METODOLOGIK JIHATLARI.....	299
Gulmatov Sunnatillo Nurillayevich	
BIOLOGIK AKTIVLAR SINTETIK VA ANALITIK HISOBINI TASHKIL ETISHDA ISHCHI HISOBVARAQLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	308
Axmetova Salima Seytovna	

UDK: 657.1:631.16

BIOLOGIK AKTIVLAR SINTETIK VA ANALITIK HISOBINI TASHKIL ETISHDA ISHCHI HISOBVARAQLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH

Axmetova Salima Seytovna
TDIU mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Maqolada qishloq xo'jaligi korxonalarida biologik aktivlarning sintetik va analitik hisobini tashkil etishda amaldagi hisobvaraqlar rejasining yetishmovchiliklari tahlil qilingan. 41-son «Qishloq xo'jaligi» BHXS (IAS 41) talablaridan kelib chiqqan holda uzoq muddatli va joriy biologik aktivlar uchun alohida ishchi hisobvaraqlar tizimi taklif etilgan: 0180, 0181, 0182 hamda 2600, 2610, 2620. Har bir hisobvaraq bo'yicha buxgalteriya o'tkazmalari ishlab chiqilgan. Taklif etilgan tizim biologik aktivlar harakati yuzasidan shaffof, tezkor va analitik axborot shakllantirishga, moliyaviy hisobotlarning ishonchligini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: biologik aktiv, ishchi hisobvaraqlar, sintetik hisob, analitik hisob, buxgalteriya o'tkazmasi, uzoq muddatli biologik aktiv, joriy biologik aktiv, IAS 41, hisob siyosati, moliyaviy hisobot.

Аннотация: В статье проанализированы недостатки действующего плана счетов при организации синтетического и аналитического учёта биологических активов в сельскохозяйственных предприятиях. Исходя из требований МСФО (IAS) 41 «Сельское хозяйство», предложена система отдельных рабочих счетов для долгосрочных и текущих биологических активов: 0180, 0181, 0182, а также 2600, 2610, 2620. По каждому счёту разработаны бухгалтерские проводки. Предложенная система способствует формированию прозрачной, оперативной и аналитической информации о движении биологических активов и повышению достоверности финансовой отчётности.

Ключевые слова: биологический актив, рабочие счета, синтетический учёт, аналитический учёт, бухгалтерская проводка, долгосрочный биологический актив, текущий биологический актив, IAS 41, учётная политика, финансовая отчётность.

Abstract: The article analyses the shortcomings of the current chart of accounts in organizing the synthetic and analytical accounting of biological assets in agricultural enterprises. Based on the requirements of IAS 41 "Agriculture", a system of separate working accounts for long-term and current biological assets is proposed: 0180, 0181, 0182 as well as 2600, 2610, 2620. Accounting entries are developed for each account. The proposed system contributes to forming transparent, prompt and analytical information on the movement of biological assets and to improving the reliability of financial reporting.

Keywords: biological asset, working accounts, synthetic accounting, analytical accounting, accounting entry, long-term biological asset, current biological asset, IAS 41, accounting policy, financial reporting.

KIRISH

Agrar sektor mamlakatimiz iqtisodiyotining ustuvor tarmoqlaridan biri bo'lib, uning asosiy resurs manbalarini biologik aktivlar — chorva mollari, qishloq xo'jaligi ekinlari va ko'p yillik daraxtzorlar tashkil etadi. Bunday aktivlarning sintetik va analitik hisobini to'g'ri tashkil etish agrar korxonalarning moliyaviy holatini xolis aks ettirish va boshqaruv qarorlarini asoslashda muhim ahamiyatga ega.

So'nggi yillarda respublikada moliyaviy hisobot tizimini xalqaro standartlar asosida isloh qilishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 15-sentyabrdagi "Moliyaviy hisob tizimini xalqaro talab va standartlarga muvofiq takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-282-son¹ qarori moliyaviy hisob tizimini xalqaro talab va standartlarga muvofiq takomillashtirishni nazarda tutadi. 41-son

1 <https://lex.uz/uz/docs/-7728924>

«Qishloq xo'jaligi» BHXS (IAS 41) talablariga ko'ra biologik aktivlar haqqoniy qiymat bo'yicha baholanishi hamda ular bilan bog'liq daromad, xarajat va qiymat o'zgarishlari alohida aks ettirilishi lozim.

Bundan tashqari, amaldagi milliy hisobvaraqlar rejasida biologik aktivlar uchun maxsus sintetik hisobvaraqlarni yanada rivojlantirish imkoniyati mavjud. Natijada biologik aktivlarni boshqa moddiy aktivlardan yanada aniqroq ajratib hisobga olish, ularning harakati, ko'payishi va qiymat o'zgarishlari yuzasidan shaffof hamda tezkor analitik axborotni shakllantirish imkoniyatlari kengayadi. Bu esa moliyaviy hisobot ma'lumotlarining ishonchlilikini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Mazkur maqolaning maqsadi — qishloq xo'jaligi korxonalarida biologik aktivlarning sintetik va analitik hisobini tashkil etish uchun uzoq muddatli va joriy biologik aktivlar bo'yicha alohida ishchi hisobvaraqlar tizimini va ularga mos buxgalteriya o'tkazmalarini ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot obyekti sifatida agrar soha korxonalarida biologik aktivlar hisobi jarayoni tanlangan.

Maqolada avvalo mavzuga oid adabiyotlar sharhi keltiriladi, so'ng tadqiqot metodologiyasi yoritiladi, taklif etilgan ishchi hisobvaraqlar tizimi, ularning tavsifi va buxgalteriya o'tkazmalari tahlil qilinadi hamda xulosa va amaliy tavsiyalar shakllantiriladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Biologik aktivlar hisobini xalqaro standartlar asosida tashkil etish masalasi xorijiy va mahalliy olimlarning tadqiqotlarida keng o'rganilgan. J. M. Argiles, J. Garsia-Blandon va T. Monllau (Argilés va boshq., 2011) biologik aktivlarni tarixiy qiymat va haqqoniy qiymat bo'yicha hisobga olish yondashuvlarini qiyosiy tahlil qilib, haqqoniy qiymat modelining afzalliklarini asoslagan. R. Goncalves, P. Lopes va R. Kreyy (Gonçalves va boshq., 2017) IAS 41 bo'yicha biologik aktivlarni haqqoniy qiymatda hisobga olishning qiymat bilan bog'liqligini tadqiq etgan.

Xorijlik iqtisodchi olim A. Ye. Viruchayeva (Viruchayeva, 2020) moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tishning hozirgi bosqichida biologik aktivlar uchun maxsus hisobvaraqlar yetarlicha ajratilmaganligini ta'kidlab, amaldagi hisobvaraqlar rejasiga tegishli sintetik hisobvaraqlarni kiritish hamda ularning tarkibida alohida analitik hisobvaraqlarni shakllantirish orqali tizimni takomillashtirishni taklif etgan.

A. M. Terexov (Terexov, 2021) biologik aktivlar hisobini optimallashtirish maqsadida ishchi hisobvaraqlar rejasiga alohida hisobvaraqlarni ajratgan holda sintetik, analitik hamda subhisobvaraqlar tizimini shakllantirishni va ular yordamida biologik aktivlar bilan bog'liq xo'jalik operatsiyalarini aks ettirish tartibini asoslab bergan. R. A. Alborov va G. S. Klychova (Alborov va Klychova, 2020) biologik aktivlarni hisobga olish va baholashning amaliy muammolarini tadqiq etgan.

Mamlakatimiz olimlaridan N. K. Rizayev (Rizayev, 2022), S. N. Tashnazarov (Tashnazarov, 2021), I. N. Ismanov (Ismanov, 2023) va A. S. Boltayev (Boltayev, 2024) milliy amaliyotda biologik aktivlar hisobi va auditi masalalarini tadqiq etib, hisob siyosati va hisobvaraqlar rejasini takomillashtirish bo'yicha takliflar ilgari surgan.

Mavjud ilmiy ishlarda biologik aktivlar hisobining ayrim jihatlarini yoritilgan bo'lsa-da, uzoq muddatli va joriy biologik aktivlarni yagona tizimda qamrab oluvchi sintetik va analitik hisobvaraqlar hamda ularga mos buxgalteriya o'tkazmalarini IAS 41 talablari va milliy hisobvaraqlar rejasiga doirasida yaxlit shakllantirish masalasi yetarlicha ishlab chiqilmagan. Mazkur tadqiqot shu ilmiy bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotni amalga oshirish jarayonida ilmiy abstraksiya, kuzatish, tahlil va sintez, tizimli va qiyosiy tahlil hamda guruhlash usullaridan foydalanilgan. Tadqiqotning empirik bazasini O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasining rasmiy ma'lumotlari, qishloq xo'jaligi korxonalarining moliyaviy hisobotlari hamda amaldagi milliy hisobvaraqlar rejasida tashkil etadi.

Tadqiqot dizayni uch bosqichdan iborat. Birinchi bosqichda amaldagi hisobvaraqlar rejasida biologik aktivlar hisobining yetishmovchiliklari tahlil qilinadi. Ikkinchi bosqichda biologik aktivlar harakat xususiyatiga ko'ra turlarga (uzoq muddatli va joriy; o'simliklar va hayvonlar) ajratilib, sintetik va analitik hisobvaraqlar tizimi loyihalanganadi. Uchinchi bosqichda har bir hisobvaraqlar bo'yicha ikkiyoqlama yozuv prinsipi asosida buxgalteriya o'tkazmalari ishlab chiqiladi.

Taklif etilayotgan ishchi hisobvaraqlar tizimi 41-son "Qishloq xo'jaligi" BHXS (IAS 41) talablari hamda milliy buxgalteriya hisobi me'yoriy-huquqiy asoslari bilan uyg'unlashtirilgan holda shakllantirildi. Bunda sintetik hisobvaraqlar umumlashtiruvchi, analitik hisobvaraqlar esa batafsil (detal) axborot berish vazifasini bajaradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

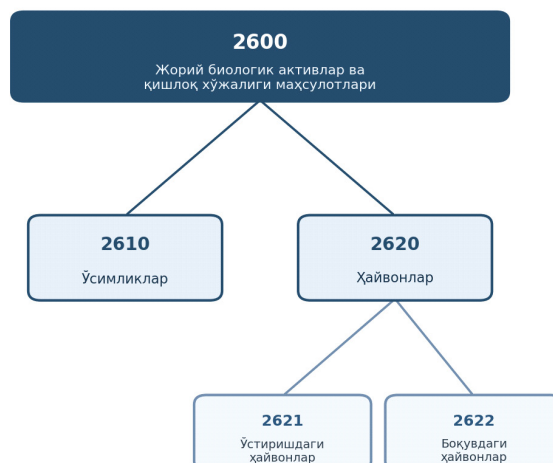
Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, amaldagi hisobvaraqlar rejasida biologik aktivlar alohida obyekt sifatida to'liq ajratilmagan. Shu bois biologik aktivlarni harakat xususiyatiga ko'ra uzoq muddatli va joriy guruhlariga ajratib, har bir guruh uchun alohida sintetik va analitik hisobvaraqlarni kiritish taklif etiladi (1-rasm).

Uzoq muddatli biologik aktivlar (0-sinf)

Жорий biologik aktivlar (2-sinf)

1-rasm. Biologik aktivlar uchun taklif etilayotgan ishchi hisobvaraqlar tizimining tuzilishi²

Uzoq muddatli biologik aktivlarni hisobga olish uchun taklif etilayotgan hisobvaraqlar va ularning tavsifi 1-jadvalda keltirilgan (1-jadval).

1-jadval

Uzoq muddatli biologik aktivlarni hisobga oluvchi hisobvaraqlar va ularning tavsifi³

Raqami	Hisobvaraq nomi	Turi	Tavsifi
0180	“Uzoq muddatli biologik aktivlar”	S	Uzoq muddatli biologik aktivlarni umumlashtiruvchi bosh (sintetik) hisobvaraq
0181	“O’simliklar”	A	Hosildor o’simliklardan tashqari, turli uzoq muddatli o’simliklar hisobi uchun foydalaniladi
0182	“Hayvonlar”	A	Mahsuldor hayvonlar (sigirlar, biyalar, qo’ylar, echkilar va boshqalar) hisobi uchun foydalaniladi

Uzoq muddatli biologik aktivlar bilan bog’liq xo’jalik operatsiyalari quyidagi buxgalteriya o’tkazmalari yordamida aks ettiriladi (2-jadval).

2-jadval

Uzoq muddatli biologik aktivlar bo’yicha tavsiya etilayotgan buxgalteriya o’tkazmalari⁴

№	Muomala mazmuni	Debet	Kredit
1	Uzoq muddatli biologik aktivlar (o’simliklar, mahsuldor hayvonlar) sotib olindi	0181 yoki 0182	6010 “Yetkazib beruvchilar va pudratchilar bilan hisob-kitoblar”
2	O’zida yetishtirilgan ko’p yillik o’simliklar uzoq muddatli biologik aktivlar tarkibiga qabul qilindi	0181 “O’simliklar”	2010 “Asosiy ishlab chiqarish”
3	Boquvdagi hayvonlar asosiy podaga o’tkazildi	0182 “Hayvonlar”	2620 “Hayvonlar”
4	Hisobot davri oxirida biologik aktivlarning haqqoniy qiymati oshdi	0181, 0182	9390 “Boshqa operatsion daromadlar”
5	Biologik aktivlarning haqqoniy qiymati kamaydi	9490 “Boshqa operatsion xarajatlar”	0181, 0182
6	Mahsuldor hayvon hisobdan chiqarildi	9210 “Asosiy vositalarning chiqib ketishi”	0182 “Hayvonlar”
7	Ishchi hayvonlar biologik aktivlar tarkibidan chiqarilib, asosiy vositalar tarkibiga o’tkazildi	0170 “Ish hayvonlari”	0182 “Hayvonlar”

2 Manba: muallif ishlanmasi.

3 Manba: muallif ishlanmasi.

4 Manba: muallif ishlanmasi.

Joriy (qisqa muddatli) biologik aktivlarni hisobga olish uchun taklif etilayotgan hisobvaraqlar va ularning tavsifi 3-jadvalda berilgan. Bunda 2620 “Hayvonlar” analitik hisobvarag'i tarkibida o'stirishdagi va boquvdagi hayvonlarni alohida kuzatish imkonini beruvchi 2621 va 2622 subhisobvaraqlari ajratiladi (3-jadval).

3-jadval

Joriy biologik aktivlarni hisobga oluvchi hisobvaraqlar va ularning tavsifi⁵

Raqami	Hisobvaraq nomi	Turi	Tavsifi
2600	“Joriy biologik aktivlar va qishloq xo'jaligi mahsulotlari”	S	Joriy biologik aktivlar va ulardan olingan mahsulotlarni umumlashtiruvchi bosh (sintetik) hisobvaraq
2610	“O'simliklar”	A	Bir yillik (qisqa muddatli) o'simliklar va ularni yetishtirish xarajatlari hisobi uchun foydalaniladi
2620	“Hayvonlar”	A	Yosh (o'stirishdagi) va boquvdagi hayvonlar hisobi uchun; tarkibida 2621 “O'stirishdagi hayvonlar” va 2622 “Boquvdagi hayvonlar” subhisobvaraqlari ajratiladi

Joriy biologik aktivlar bo'yicha tavsiya etilayotgan buxgalteriya o'tkazmalari 4-jadvalda keltirilgan (4-jadval).

4-jadval

Joriy biologik aktivlar bo'yicha tavsiya etilayotgan buxgalteriya o'tkazmalari⁶

№	Xo'jalik muomalasi mazmuni	Debet	Kredit
1	Qisqa muddatli o'simliklar ekish va yetishtirish xarajatlari joriy biologik aktivlar tarkibiga qabul qilindi	2610 “O'simliklar”	2010 “Asosiy ishlab chiqarish”
2	Yosh hayvonlar va boquvdagi hayvonlar hisobga olindi	2620 “Hayvonlar”	2010 “Asosiy ishlab chiqarish”
3	Aholidan sotish uchun qoramollar qabul qilindi	2620 “Hayvonlar”	6010 “Yetkazib beruvchilar va pudratchilar bilan hisob-kitoblar”
4	Joriy biologik aktivlarning haqqoniy qiymati oshdi	2610, 2620	9390 “Boshqa operatsion daromadlar”
5	Joriy biologik aktivlarning haqqoniy qiymati kamaydi	9490 “Boshqa operatsion xarajatlari”	2610, 2620
6	Yetishtirilgan qishloq xo'jaligi mahsuloti omborga qabul qilindi	2810 “Tayyor mahsulotlar”	2610 “O'simliklar”
7	Boquvdagi hayvonlar asosiy podaga o'tkazildi	0182 “Hayvonlar”	2620 “Hayvonlar”
8	Joriy biologik aktivlar sotildi	9110 “Sotilgan mahsulot tannarxi”	2610, 2620

Tadqiqot jarayonida ishchi hayvonlarni hisobga olishni 41-son BHXS talablari asosida yanada takomillashtirish imkoniyati mavjudligi aniqlandi. Mazkur standart qishloq xo'jaligi mahsulotini olishga mo'ljallangan biologik aktivlarga taalluqli bo'lib, ishchi hayvonlar esa ishlab chiqarish vositasi sifatida muhim o'rin tutadi. Shu bois ishchi hayvonlarni asosiy vositalar tarkibida (0170 hisobvarag'ida) hisobga olish, qishloq xo'jaligi mahsulotlari va joriy biologik aktivlarni esa 2600 hisobvarag'ida aks ettirish maqsadga muvofiq.

Taklif etilgan ishchi hisobvaraqlar tizimi biologik aktivlar harakati, ko'payishi va qiymat o'zgarishlari yuzasidan shaffof, tezkor va analitik axborot shakllantirishga xizmat qiladi. Sintetik va analitik hisobning ajratilishi biologik aktivlar to'g'risidagi ma'lumotlarning batafsilligi, xolisligi va ishonchligini oshiradi hamda moliyaviy hisobotning xalqaro standartlar talablariga muvofiqligini ta'minlaydi.

Ushbu natija Viruchayeva (Viruchayeva, 2020) va Terexov (Terexov, 2021) tomonidan ilgari surilgan alohida sintetik va analitik hisobvaraqlarni kiritish g'oyalari bilan uyg'unlashadi hamda uni uzoq muddatli va joriy biologik aktivlarni qamrab oluvchi yaxlit tizim va tegishli buxgalteriya o'tkazmalari darajasida rivojlantiradi. Taklif etilgan hisobvaraqlar tizimi O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligi tomonidan amaliyotga joriy etilgan (Qishloq xo'jaligi vazirligining 2025-yil 16-apreldagi 03/23-3/1-05/2348-son ma'lumotnomasi) va biologik aktivlar harakati yuzasidan tezkor hamda analitik axborot shakllantirishga xizmat qilgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqot natijasida qishloq xo'jaligi korxonalari biologik aktivlar sintetik va analitik hisobini

5 Manba: muallif ishlanmasi.

6 Manba: muallif ishlanmasi.

tashkil etish uchun yaxlit ishchi hisobvaraqlar tizimi ishlab chiqildi. Tizim uzoq muddatli biologik aktivlar bo'yicha 0180, 0181, 0182 hamda joriy biologik aktivlar bo'yicha 2600, 2610, 2620 hisobvaraqlarini va ularga mos buxgalteriya o'tkazmalarini qamrab oladi.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqqan holda quyidagi takliflar shakllantirildi. Birinchidan, qishloq xo'jaligi korxonalari hisob siyosatining ishchi hisobvaraqlar rejasiga biologik aktivlar bo'yicha alohida sintetik va analitik hisobvaraqlarni kiritish maqsadga muvofiq. Ikkinchidan, 2620 "Hayvonlar" hisobvarag'i tarkibida o'stirishdagi (2621) va boquvdagi (2622) hayvonlarni alohida kuzatuvchi subhisobvaraqlarni ajratish tavsiya etiladi. Uchinchidan, ishchi hayvonlarni asosiy vositalar tarkibida hisobga olish orqali biologik aktivlar tasnifini 41-son BHXS talablariga muvofiqlashtirish lozim.

Kelgusi tadqiqotlarda taklif etilgan hisobvaraqlar tizimini raqamli buxgalteriya dasturlariga integratsiyalash hamda turli agrar tarmoqlar (chorvachilik, dehqonchilik, bog'dorchilik) xususiyatlarini hisobga olgan holda analitik hisobni yanada batafsillashtirish masalalarini o'rganish maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Alborov, R.A. and Klychova, G.S. (2020) 'Fair value accounting of biological assets: problems and solutions', Vestnik of Kazan State Agrarian University, 15(2), pp. 120–126.
2. Argilés, J.M., García-Blandón, J. and Monllau, T. (2011) 'Fair value versus historical cost-based valuation for biological assets: predictability of financial information', Revista de Contabilidad – Spanish Accounting Review, 14(2), pp. 87–113.
3. Gonçalves, R., Lopes, P. and Craig, R. (2017) 'Value relevance of biological assets under IFRS', Journal of International Accounting, Auditing and Taxation, 29, pp. 118–126.
4. IAS 41 (2023) Agriculture. International Accounting Standard 41. London: IFRS Foundation.
5. Sedláček, J. (2010) 'The methods of valuation in agricultural accounting', Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis, 58(6), pp. 59–66.
6. Terekhov, A.M. (2021) 'Improving the accounting of biological assets in agricultural organizations', Vestnik NGIEI, (3), pp. 88–99.
7. Viruchayeva, A.Ye. (2020) 'Accounting of biological assets in the transition to IFRS', International Accounting, 23(6), pp. 604–618.
8. Węgrzyńska, M. and Nowotarska, A. (2021) 'Determinants of the choice of biological asset valuation methods in agricultural entities', Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, 45(3), pp. 145–162.
9. Болтаев, А.С. (2024) «Биологик активлар бухгалтерия ҳисобини такомиллаштириш масалалари», Иқтисодиёт ва таълим, (2), 112–119-б.
10. Исманов, И.Н. (2023) «Қишлоқ хўжалигида биологик активлар аудити методологияси», Молия ва банк иши, (4), 78–86-б.
11. Ризаев, Н.К. (2022) «Аграр секторда биологик активлар ҳисобини халқаро стандартлар асосида ташкил этиш», Иқтисодий тараққиёт ва таҳлил, 1(2), 65–74-б.
12. Ташназаров, С.Н. (2021) Қишлоқ хўжалиги корхоналарида бухгалтерия ҳисоби. Тошкент: Иқтисод-Молия. 288 б.
13. Ходжаева, М.Я. (2024) «Биологик активлар синтетик ва аналитик ҳисобини ташкил этиш йўналишлари», Иқтисодий тараққиёт ва таҳлил, 2(5), 198–206-б.
14. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 15-sentyabrdagi "Moliyaviy hisob tizimini xalqaro talab va standartlarga muvofiq takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-282-son qarori // URL: <https://lex.uz/uz/docs/-7728924>
15. O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyot va moliya vazirining 27.12.2024 yilda ro'yxatdan o'tgan "O'zbekiston Respublikasi buxgalteriya hisobi milliy standarti (21-sonli BHMS) "Xo'jalik yurituvchi subyektlarda buxgalteriya hisobining hisobvaraqlar rejasini va uni qo'llash bo'yicha yo'riqnoma"ni tasdiqlash to'g'risida"gi 3593-son buyrug'i // URL: <https://lex.uz/ru/docs/-7282737>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 7/1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>